

WARUNKI PRACY W ROLNICTWIE Z UWZGLĘDNIENIEM BEZPIECZEŃSTWA DZIECI W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Warunki pracy w rolnictwie, pomimo rozwoju mechanizacji, chemizacji i nowoczesnej agrotechniki wciąż należą do najgorszych w całej gospodarce narodowej. Sezonowość prac prowadzonych często przy niesprzyjającej pogodzie, przestarzały i mało wydajny sprzęt rolniczy oraz miejsca wykonywania pracy bez możliwości kontaktu z innymi ludźmi – to niemal codzienne elementy środowiska pracy rolniczej. Niska dochodowość produkcji rolnej większości gospodarstw nie sprzyja poprawie poziomu bezpieczeństwa. Ukształtowane wśród starszych rolników nawyki i metody pracy utrudniają korzystanie z dokonującego się rozwoju wiedzy i techniki. Taki stan skutkuje licznymi wypadkami przy pracy rolniczej, chorobami zawodowymi oraz innymi schorzeniami związanymi z pracą, z których znaczna część nie jest ujmowana w statystykach publicznych. Najtrudniejszą i najboleśniejszą sprawą są wypadki, którym ulegają dzieci, pomagające w pracy lub przebywające w pobliżu pracujących rodziców. Poniżej przedstawiono wymowny wykres, obrazujący skalę zjawiska na podstawie danych statystycznych odnotowywanych przez placówki i oddziały regionalne KRUS w latach 1996-2003.

Państwowa Inspekcja Pracy ze względu na ustawowo określony zakres działania i kompetencje prowadzi działalność nadzorczą-kontrolną w stosunku do pracodawców (zakłady rolne) oraz inicjuje przedsięwzięcia na rzecz ochrony pracy rolników indywidualnych. Działaniom tym towarzyszy długofalowa promocja programów poprawy bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w rolnictwie, w szczególności uwzględniających bezpieczeństwo dzieci na wsi. Opracowanie niniejsze przedstawia stan bezpieczeństwa pracy w rolnictwie, z uwzględnieniem specyfiki zakładów rolnych jako podmiotów, na rzecz których wykonywana jest praca oraz gospodarstw indywidualnych, z których większość charakteryzuje się brakiem wyraźnej granicy między wykonywaniem pracy, a zamieszkaniem i życiem na wsi. Opracowanie zawiera również efekty działalności Państwowej Inspekcji Pracy związane z zapobieganiem skutkom czynników niebezpiecznych, szkodliwych lub uciążliwych, występujących w rolnictwie – zarówno w wymiarze określonych miejsc pracy, jak również budowania świadomości w dziedzinie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy na wsi.

Warunki bezpieczeństwa pracy w rolnictwie w świetle wyników kontroli zakładów rolnych w 2005 r.

Zakres kontroli

Skontrolowano 161 gospodarstw rolnych, wśród których dominowały gospodarstwa prywatne (80%). Łączne zatrudnienie w kontrolowanych gospodarstwach wynosiło 3283 pracowników, w tym 742 kobiety. Poddano ocenie stan bhp przy: wiosennych i jesiennych pracach polowych (w 59 gospodarstwach), podczas prac żniwnych (w 43 gospodarstwach), przy pracach związanych z hodowlą zwierząt (w 62 gospodarstwach). W 144 gospodarstwach skontrolowano dodatkowo przestrzeganie przepisów dotyczących przygotowania pracowników do pracy, czasu pracy, wynagrodzeń i innych świadczeń z tytułu stosunku pracy.

Wiosenne i jesienne prace polowe

Wyniki kontroli wskazują, że stan warunków pracy w zakładach rolnych nie uległ poprawie. Przy wiosennych i jesiennych pracach polowych nastąpił znaczny wzrost nieprawidłowości przy pracach związanych ze stosowaniem środków chemicznych w rolnictwie.

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek zakładów, których dotyczą stwierdzone nieprawidłowości		
	2003	2004	2005
Wiosenne i jesienne prace polowe			
- magazynowanie środków ochrony roślin i nawozów min.	28	26	21
- stosowanie środków ochrony roślin i nawozów	12	10	36
- stosowanie środków ochrony indywidualnej przy pracach z pestycydami i nawozami	17	16	18
- stan techniczny:			
√ ciągników	17	21	22
√ przyczep	13	17	20
√ maszyn do nawożenia	12	10	25
√ sprzętu do zabiegów ochronnych	14	14	8

Odsetek gospodarstw, w których stwierdzono nieprawidłowości przy zabiegach ochrony roślin i nawożeniu wzrósł z 10 w 2004 do 36 w roku 2005. Równie znacząco, z 10 do 25% zwiększył się udział gospodarstw, w których stwierdzono stosowanie sprzętu do nawożenia gleb w złym stanie technicznym. *Na przykład w Stacji Doświadczalnej Oceny Odmian w Nowej Wsi Ujskiej /OIP Poznań/ gdzie z uwagi na charakter gospodarstwa, stan bhp powinien być wzorowy, podczas kontroli stwierdzono m.in.:*

- *przewodzenie oprysku rzepaku środkami ochrony roślin przez pracownika niewyposażonego w odpowiednie środki ochrony indywidualnej,*
- *eksploatawanie ciągników zagregowanych z rozsiewaczem nawozów Rauch i agregatem uprawowym Privat z uszkodzonymi urządzeniami sygnalizacyjnymi oraz niewyposażenie kierowców obsługujących te agregaty w warunkach dużego zapylenia w ochrony dróg oddechowych,*
- *brak na terenie gospodarstwa myjni sprzętu używanego do prac ze środkami ochrony roślin,*
- *eksploatawanie magazynu środków ochrony roślin bez zapewnienia w nim odpowiedniej wentylacji, łatwozmywalnej posadzki, instalacji elektrycznej w wykonaniu gazo i pyłoszczelnym.*

Od kilku lat prawie na tym poziomie utrzymuje się odsetek gospodarstw, w których stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stosowania środków ochrony indywidualnej przy pracach z chemikaliami. O 6% zmniejszył się odsetek zakładów, w których stwierdzono zły stan sprzętu do zabiegów ochronnych, przy większym o 15% odsetku zakładów użytkujących maszyny do nawożenia w złym stanie technicznym.

Są także przykłady pozytywne. *Np. właściciel gospodarstwa Szkółkarstwo Sadownicze „AR-NO” R. Nowakowski w Belsku Dużym (OIP Warszawa) w ostatnich latach wymienił park maszynowy, w tym kilkudziesięcioletnie ciągniki. Rozwiązano w tym gospodarstwie trudny problem magazynowania środków ochrony roślin i nawozów mineralnych, a także utylizacji opakowań po tych środkach. Pracodawca zapewnił pracownikom odpowiednie pomieszczenia i urządzenia higienicznosanitarne i posiłki profilaktyczne. Jest to równocześnie przykład umiejętnego wykorzystania różnych, dostępnych form funduszy unijnych do modernizacji gospodarstwa.*

Ponadto stwierdzono:

- u 22% pracodawców zły stan techniczny 16% maszyn do prac siewno-uprawowych,
- u co piątego pracodawcy niebezpieczne sposoby agregowania maszyn z ciągnikiem w odniesieniu do 17% kontrolowanych agregatów,
- 9 z 29 maszyn do zbioru zielonek i roślin okopowych u 4 pracodawców (19%) było w złym stanie technicznym.

Prace żniwne

Kontrole stanu bhp przy pracach żniwnych wskazują, że bardzo znacznie wzrósł odsetek zakładów, w których stwierdzono eksploatację kombajnów w nieodpowiednim stanie technicznym; z 17% w roku 2004 do 57% w 2005 r.

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek zakładów, których dotyczą stwierdzone nieprawidłowości		
	2003	2004	2005
Prace żniwne			
- stan techniczny:			
√ kombajnów i maszyn żniwnych	21	17	57 ^{1/}
√ ciągników	23	14	10
√ przyczep	14	20	15
√ wałów przegubowo-teleskopowych	11	11	37
√ urządzeń do załadunku i transportu zbóż	29	30	10
√ magazynów i silosów zbożowych	26	20	18
√ zabezpieczeń zagłębień i otworów technologicznych	18	24	8

1/ w 2005 r. w porównaniu do lat poprzednich, poszerzono zakres kontroli o grupę maszyn żniwnych (w tym kosiarki, snopowiązałki, inne)

Znacząco zwiększył się również odsetek gospodarstw, w których przy agregowaniu maszyn rolniczych stosowano wały przegubowo-teleskopowe bez osłon lub z osłonami niekompletnymi (z 11% w latach 2003 –2004 do 37% w roku sprawozdawczym). Znacznie mniejszy odsetek gospodarstw użytkujących podczas żniw ciągniki w niezadowolającym stanie technicznym (10%), niż podczas prac polowych (22%) i prac związanych z obsługą zwierząt (33%), wynika z tego, że ciągniki, używane wówczas głównie jako środek transportu poruszający się po drogach publicznych mogą podlegać kontrolom Policji. Takiej kontroli nie podlegają ciągniki poruszające się w obrębie gospodarstwa. Dlatego pracodawcy użytkują tu często ciągniki oraz przyczepy stosowane do przewozu zboża i słomy w złym stanie technicznym.

Pozytywnym przykładem jest *Gospodarstwo Rolne „Bory”, gdzie podczas ubiegłorocznej kontroli stanu bhp przy pracach żniwnych nie stwierdzono nieprawidłowości zarówno w zakresie technicznego wyposażenia (m.in. 8 kombajnów zbożowych, 5 zestawów transportowych) jak i organizacji robót, a także w zakresie wyposażenia pracowników w odzież i obuwie robocze, środki ochrony indywidualnej oraz przygotowania pracowników. Warto dodać, że gospodarstwo to było kontrolowane w latach ubiegłych przez inspektorów OIP Olsztyn.*

Warunki bhp w hodowli zwierząt

Poziom nieprawidłowości w zakresie bhp w produkcji zwierzęcej kształtował się przeciętnie na poziomie zbliżonym do roku poprzedniego. Dane w tym zakresie przedstawiono poniżej w tabeli.

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek zakładów, których dotyczą stwierdzone nieprawidłowości		
	2003	2004	2005
Produkcja zwierzęca			
- stan techniczny obiektów inwentarskich	36	37	27
- zabezpieczenie zagłębień, kanałów, studzienek ściekowych	26	26	61
- ochrona przed porażeniem prądem elektrycznym	34	24	35
- stan techniczny maszyn i urządzeń do:			
√ przygotowywania pasz i karmienia zwierząt	23	24	21
√ usuwania odchodów	12	14	23

W sposób rażący wzrósł natomiast odsetek gospodarstw, w których stwierdzono niezabezpieczone (odkryte) zbiorniki, studzienki i kanały technologiczne. To poważne zagrożenie bezpieczeństwa występowało w 78 spośród 199 kontrolowanych obiektów hodowlanych u 61% pracodawców. Ponadto:

- w 27% obiektów inwentarskich stwierdzono niewłaściwy stan techniczny m.in. konstrukcji nośnych, dachów i stropów, a także schodów i pomostów technologicznych,
- w 8 gospodarstwach stwierdzono niestosowanie się pracowników do zasad bhp przy obsłudze zwierząt na 29 (14%) stanowiskach pracy,
- nie zapewniono skutecznej ochrony przed porażeniem prądem elektrycznym przy 196 maszynach i urządzeniach elektrycznych, a przy 300 skuteczności tej ochrony nie potwierdzono pomiarami,
- ujawniono niewłaściwy stan techniczny 91 maszyn i urządzeń do przygotowywania i zadawania pasz (rozdrabniaczy pasz, gniotowników, siewczkarni, parników, przyczep itp.) u 21% pracodawców oraz do usuwania odchodów (59 urządzeń) w 23% kontrolowanych gospodarstw.

Przykładem negatywnym może być *Przedsiębiorstwo Produkcji Rolno-Spożywczej „TURNA” w Korytnicy, gdzie stwierdzono m.in.: prowizoryczne przykrycia studzienki kanalizacyjnej oraz otworów zrzutowych w stropie stodoły (luźno ułożonymi deskami), zdemontowane osłony napędu pompy beczkowszu, przenośników ślimakowych i taśmowego w magazynie pasz, nie prowadzenie pomiarów skuteczności ochrony przed porażeniem prądem elektrycznym, niezadawalający stan pomieszczeń higienicznosanitarnych /wszystkie te zaniedbania dotyczące 16 zatrudnionych usunięto w wyniku realizacji decyzji pokontrolnych/.*

Przygotowanie pracowników

Sytuacja w zakresie przygotowania pracowników do wykonywanych prac i praworzędności w stosunkach pracy utrzymuje się także na prawie niezmiennym poziomie.

Nieznacznie wzrosły odsetki zakładów, w których stwierdzono zaniedbania w zakresie poddawania pracowników szkoleniom okresowym z bhp i wstępnym badaniom lekarskim.

Zwiększył się odsetek (z 25% w 2004 r. do 31% w roku sprawozdawczym) zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości w zapewnieniu pracownikom odzieży i obuwia roboczego, przy równoczesnej poprawie wyposażenia pracowników w środki ochrony indywidualnej.

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek zakładów, których dotyczą stwierdzone nieprawidłowości		
	2003	2004	2005
Przygotowanie pracowników			
- szkolenie pracowników z zakresu bhp:			
√ <i>podstawowe</i>	28	25	21
√ <i>okresowe</i>	20	18	23
- profilaktyczne badania lekarskie			
√ <i>wstępne</i>	26	20	23
√ <i>okresowe</i>	27	25	24
- wyposażenie pracowników:			
√ <i>w odzież i obuwie robocze</i>	26	25	31
√ <i>środki ochrony indywidualnej</i>	20	22	17

Ponadto:

- pracodawcy 28% kontrolowanych gospodarstw nie odbyli wymaganych szkoleń z zakresu bhp,
- u około 21% pracodawców występowały nieprawidłowości w zakresie szkoleń podstawowych pracowników; dotyczyło to 8% kontrolowanych pracowników,
- u 23% pracodawców stwierdzono zaniedbania w zakresie szkoleń okresowych z bhp, dotyczyło to 215 spośród 1450 sprawdzonych pracowników,
- badań wstępnych nie posiadało 133 pracowników (8% ogólnej liczby kontrolowanych),
- okresowym badaniom nie poddano 161 osób (10%),
- 4% pracodawców nie zapewniło 45 pracownikom posiłków profilaktycznych i napojów.

Wybrane zagadnienia z zakresu prawnej ochrony pracowników

Zagadnienia dotyczące stosunku pracy, czasu pracy, wynagrodzenia za pracę i innych świadczeń pieniężnych skontrolowano w 144 gospodarstwach.

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek zakładów, których dotyczą stwierdzone nieprawidłowości		
	2003	2004	2005
Inne			
√ brak lub nieterminowa wypłata wynagrodzenia	10	6	5
√ niewypłacanie innych świadczeń (ekwiwalenty urlopowe, premie itp.)	18	18	2
√ zatrudnianie powyżej rocznego limitu godzin nadliczbowych	18	12	11
√ zatrudnianie w niedziele i święta bez zapewnienia innego dnia wolnego od pracy lub dodatkowego wynagrodzenia	12	9	13

Około 5% pracodawców nie prowadziło akt osobowych, a w 44% zakładów akta te prowadzone były nieprawidłowo. W 6% gospodarstw nie potwierdzono na piśmie warunków zatrudnienia 71 pracownikom, a w 3% charakter świadczonej przez 70 pracowników pracy nie był zgodny z charakterem umowy (umowa cywilnoprawna zamiast umowy o pracę). 9% pracodawców nie prowadziło ewidencji czasu pracy, a 26% prowadziło ją w sposób nieprawidłowy. Stwierdzono ponadto, że: 13 % pracodawców nie udzieliło 220 pracownikom dni wolnych (lub nie wypłacało dodatkowego wynagrodzenia) za pracę w niedziele i święta, 5% pracodawców nie wypłaciło należnego wynagrodzenia 122 pracownikom, bądź nie wypłaciło wynagrodzenia w terminie, 61 pracowników zatrudnianych przez 3% pracodawców otrzymywało wynagrodzenie w wysokości mniejszej niż minimalne wynagrodzenie, a 2% pracodawców nie wypłaciło 55 pracownikom ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy.

Ponadto:

- w 41% zakładów nie dokonano udokumentowanej oceny ryzyka (w 67 gospodarstwach na 161, gdzie ten problem kontrolowano),
- w 32% zakładów (w 33 na 104) nie funkcjonowała służba bhp, a 41% pracodawców nie zapewniło odpowiednich warunków do jej funkcjonowania,
- w 15% zakładów (w 23 na 143) pracodawcy nie konsultowali z pracownikami, bądź ich przedstawicielami zadań związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy.

Zapewne była to jedna z przyczyn nie wykonania w pełni wydanych wcześniej decyzji inspektorów pracy w 12% gospodarstwach rolnych oraz wniosków pokontrolnych w 17% kontrolowanych gospodarstwach.

Skrajnym przykładem nieprawidłowości w tym bloku kontrolowanych zagadnień może być *Gospodarstwo Rolne „Agromarina”, w którym 40 pracowników przekraczało dobowe i tygodniowe*

normy czasu pracy. Pracownicy byli zatrudniani w wymiarze przekraczającym 12 godzin dziennie oraz 40 godzin tygodniowo, ponadto zatrudniano ich w szóstym i siódmym dniu tygodnia bez udzielania im w zamian dnia wolnego od pracy oraz co 4-tej niedzieli wolnej od pracy. 20 pracowników zatrudnionych przy obsłudze zwierząt zatrudniano w okresie styczeń – grudzień 2004r. w wymiarze po 770 godzin nadliczbowych, 27 pracownikom zaniżono wynagrodzenie na skutek błędnego naliczenia godzin nadliczbowych na kwotę 2.213 zł, a 22 pracownikom nie wypłacono dodatku do kwoty minimalnego wynagrodzenia w łącznej wysokości 4.336 zł /OIP Lublin/. W wyniku decyzji inspektora pracy w gospodarstwie tym wypłacono pracownikom należne, a niewypłacone świadczenia pieniężne w wysokości 6.558 zł.

Wypadki przy pracy w kontrolowanych zakładach

Analizą objęto lata 2002 – 2004. Wśród 161 kontrolowanych gospodarstw, wypadki przy pracy zarejestrowano w 140 zakładach. Nie zarejestrowano wypadków śmiertelnych i zbiorowych. Z uwagi na potrzebę zyskania porównywalnych wskaźników wypadkowości, w poniższym zestawieniu nie uwzględniono wypadków zarejestrowanych w roku 2005.

Rok	Liczba wypadków	Zatrudnienie	Liczba dni niezdolności do pracy	Wskaźnik:	
				ciężkości wypadków	częstotliwości wypadków
2002	73	2271	2979	43,8	32,1
2003	76	2108	3465	53,3	36,1
2004	83	1725	3428	49,0	48,1

Wydarzeniami powodującymi wypadki w kontrolowanych zakładach były najczęściej:

- upadek, poślizgnięcie się na płaszczyźnie – 34%,
- uderzenie, pochwycenie, przygniecenie człowieka przez maszynę - 19%,
- przygniecenia, kopnięcia, ugryzienia przez zwierzęta – 13%,
- uderzenia, przygniecenia człowieka przez transportowane czynniki materialne – 11%,
- uderzenia, przygniecenia człowieka przez spadający czynnik materialny – 6%.

Wśród przyczyn wypadków przy pracy zdecydowanie jako dominujące (połowa do nawet 2/3 stwierdzanych przyczyn) wymieniane są w dokumentacjach powypadkowych przyczyny ludzkie, tj.: lekceważenie zagrożenia przez poszkodowanego, niedostateczna koncentracja uwagi nad wykonywaną czynnością, zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem.

Na przykład: W maju 2004 r. wypadkowi przy pracy uległ pracownik Zakładu Rolnego w Jędrzejowie podczas odczepiania przyczepy rolniczej od ciągnika Ursus C-360. W trakcie wyjmowania przetyczki z zaczepu ciągnik przesunął się do przodu, a zwolniony zaczep przyczepy upadł na stopę pracownika powodując złamanie kości śródstopia. Powołany przez pracodawcę

zespół powypadkowy ustalił, że poszkodowany nie zabezpieczył ciągnika przed jego przesunięciem się. Inspektor pracy (OIP Poznań) stwierdził natomiast, że nie odniesiono się w ogóle do stanu technicznego ciągnika i przyczepy, tj. niesprawności hamulca pomocniczego ciągnika oraz braku sprężynowego zabezpieczenia zaczepu przyczepy przed opadnięciem. Nie odniesiono się także w opracowanej ocenie ryzyka zawodowego na stanowisku pracy traktorzysty do bardzo istotnych zagrożeń występujących podczas agregowania zestawów rolniczych.

Według pracodawców podstawową przyczyną niezadowalającego stanu bhp w gospodarstwach rolnych jest sytuacja ekonomiczna niepozwalająca większości gospodarstw rolnych nie tylko na poprawę warunków pracy, ale i na odtworzenie zdekapitalizowanych środków do produkcji rolnej. Sytuacji nie ułatwiają częste zmiany przepisów prawa pracy w ostatnich latach. Brak jest odpowiednich instrumentów ekonomicznych, jak choćby obniżenie czynszu dzierżawcom rolnym, którzy chcieliby inwestować w odtworzenie i remonty obiektów inwentarskich.

Do innych podstawowych przyczyn stwierdzonych nieprawidłowości zaliczyć należy:

- niedostateczną znajomość przepisów prawa pracy u pracodawców, jak i ciążących na nich obowiązków w zakresie bhp,
- nieznaną i nieprzywiązywaną wagi do przepisów i zasad bhp przez pracowników rolnych.

Zastosowane środki prawne

- 1 887 decyzji, w tym:
 - 88 decyzji wstrzymania prac,
 - 11 decyzji skierowania do innych prac 19 pracowników,
 - 14 decyzji płacowych na ogólną kwotę 28 706 zł,
- 553 wnioski w 156 wystąpieniach,
- 82 mandaty na kwotę 45 500 zł,
- 3 wnioski o ukaranie do sądów,
- 1 zawiadomienie prokuratury o popełnieniu przestępstwa,
- 8 środków oddziaływania wychowawczego.

Efekty działań kontrolnych

Z informacji przekazanych przez pracodawców wynika, że wykonano 69% **decyzji terminowych** oraz wszystkie **decyzje z rygiorem natychmiastowej wykonalności** (427 decyzji). Realizacja tych środków prawnych przyczyniła się do wymiernej poprawy warunków pracy w kontrolowanych gospodarstwach.

Największe efekty uzyskano w likwidacji nieprawidłowości przy:

- magazynowaniu i składowaniu materiałów i produktów rolnych (90% zrealizowanych decyzji),
- w zakresie poprawy stanu bhp na stanowiskach pracy i w procesach pracy (83% decyzji),
- przy pracach transportowych (81%),
- przy pracach związanych z ochroną i nawożeniem roślin uprawnych (75%),
- przy likwidacji zagrożeń związanych z eksploatacją maszyn i urządzeń rolniczych w niezadowolającym stanie technicznym (67%).

Zrealizowano także 415 wniosków (75%) spośród 553 zawartych w wystąpieniach pokontrolnych inspektorów pracy. W szczególności:

- zrealizowano 122 ze 171 wniosków w wystąpieniach dotyczących stosunku pracy (71% zrealizowanych wniosków),
- 88 wniosków (71%) w sprawie usunięcia nieprawidłowości w obszarze czasu pracy
- 39 wniosków (78%) w sprawie **uregulowania należnych a nie wypłaconych świadczeń pieniężnych z tytułu stosunku pracy.**

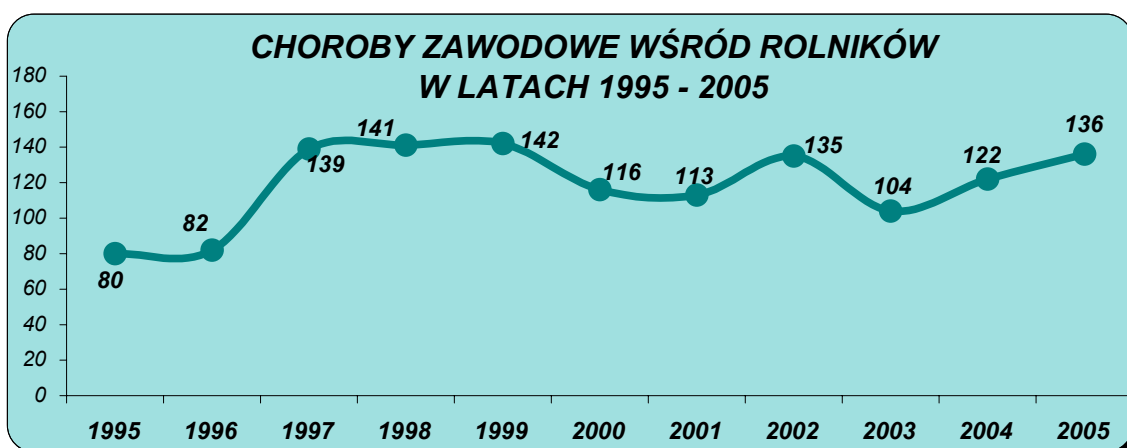
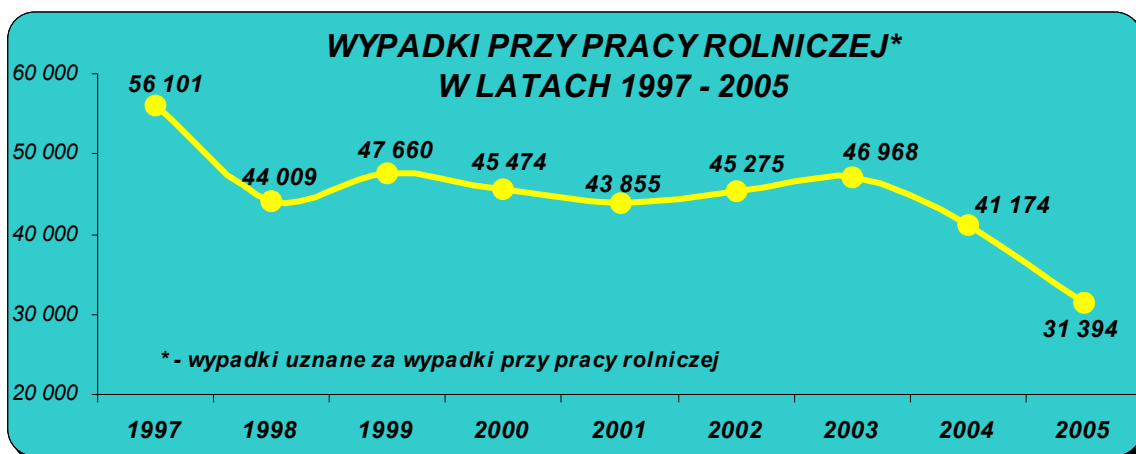
W efekcie wypłacono 230 pracownikom 159 tys. zł, w tym 104 pracownikom - 129 tys. zł zaległych, bądź zaniżonych wynagrodzeń, 30 tys. zł 126 pracownikom z tytułu innych świadczeń pieniężnych, m.in. dodatków za pracę w godzinach nocnych i dniach ustawowo wolnych od pracy, ekwiwalentów za używanie własnej odzieży roboczej, pranie i naprawę tej odzieży itp.

Przykład: *W Gospodarstwie Rolnym „JAROL” Spółka z o.o. w Sątopach zatrudniającym 43 pracowników, inspektor pracy (OIP Olsztyn) wydał 18 decyzji nakazowych oraz skierował do pracodawcy wystąpienie zawierające 17 wniosków. W wyniku realizacji decyzji nakazowych i wniosków zawartych w wystąpieniu doprowadzono między innymi do:*

- uporządkowania i zabezpieczenia kanału naprawczego w warsztacie,
- naprawienia posadzki przed pomieszczeniami szatni dla pracowników,
- zabezpieczenia osłoną tarczy ściernej w szlifierce eksploatowanej w warsztacie,
- wymiany uszkodzonego manometru przy butli tlenowej użytkowanej w warsztacie,
- wyposażenia brygady kombajnistów w odpowiednie gaśnice ppoż. i apteczkę,
- wypłacenia 43 pracownikom wynagrodzeń na ogólną kwotę 39.845,89, zł.,
- wypłacenia 12 pracownikom dodatkowego wynagrodzenia za pracę w porze nocnej w łącznej kwocie 1534,10 zł.,
- wypłacenia 14 pracownikom ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy na kwotę 5.923,63 zł.,
- wypłacenia 35 pracownikom wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych na łączną kwotę 6.837,14 zł. brutto.

Warunki bezpieczeństwa pracy w rolnictwie indywidualnym

W 2005 r. inspektorzy pracy prowadzili działania o charakterze prewencyjnym, których celem było informowanie rolników o zagrożeniach wypadkowych i chorobowych oraz praktycznych i skutecznych sposobach unikania ich w pracy rolniczej. Szczególną uwagę zwracano na edukację dzieci i młodzieży w zakresie wiedzy o zasadach bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w miejscu pracy w kontekście pracy i życia na wsi oraz dalszego rozwoju w ramach społeczności wiejskiej. Z publikacji KRUS, dotyczącej wypadków przy pracy i chorób zawodowych w rolnictwie indywidualnym wynika, że liczba zdarzeń wypadkowych w ostatnich dwóch latach uległa znacznemu zmniejszeniu, niemniej wskaźnik wypadkowości mierzony „liczbą poszkodowanych na 1000 ubezpieczonych rolników” jest blisko 2-krotnie wyższy niż w pozostałych gałęziach gospodarki. W 2005 r. zwiększyła się liczba chorób zawodowych – głównie roznoszonych przez kleszcze, tj. boreliozy i kleszczowego zapalenia mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych (62% chorób zawodowych wśród rolników). Przedstawione wykresy ilustrują tendencje i skalę wypadkowości oraz zapadalności na choroby zawodowe w ostatnich latach wśród rolników indywidualnych.

W ramach **działań o charakterze informacyjno-doradczym** inspektorzy pracy przeprowadzili 10.258 wizytacji miejsc wykonywania prac rolniczych (tj. o 7% więcej niż w 2004 r.), w tym 6 094 wizytacji dotyczyło prac żniwno-omłotowych, 360 - innych prac polowych oraz 3 804 - prac wykonywanych na terenie gospodarstw. Łącznie prace te wykonywało 13,8 tys. rolników i członków ich rodzin.

Podczas prowadzonych wizytacji inspektorzy pracy dokonali przeglądu stanu technicznego 6,3 tys. ciągników, 5,9 tys. przyczep rolniczych, 3,5 tys. kombajnów oraz 4,9 tys. innych maszyn używanych przy pracach rolniczych (prasy do słomy, kosiarki, wiązalki, młockarnie itp.). W porównaniu do poprzedniego roku odnotowano niepokojący wzrost odsetka maszyn i ich elementów w złym stanie technicznym w grupie ciągników (o ponad 10%) oraz przyczep ciągnikowych (o 7%). Potwierdza to obserwowaną od kilku lat tendencję pogarszania się ogólnego stanu technicznego parku maszyn używanych w polskim rolnictwie oraz braku możliwości wymiany sprzętu przez dużą część rolników. Utrzymuje się wciąż na bardzo wysokim poziomie odsetek niezabezpieczonych elementów maszyn w ruchu – ponad 70% wałków odbioru mocy i blisko 50% innych ruchomych elementów maszyn i urządzeń nie posiadało osłon.

W roku 2005 w ramach wizytacji prac rolniczych zaobserwowano zmniejszenie się ogólnej liczby przypadków niewłaściwego sprzęgania maszyn i przyczep rolniczych z ciągnikami, niebezpiecznego transportu ludzi, użytkowania ciągników własnej produkcji nieposiadających elementarnych zabezpieczeń oraz zagrożeń wynikających z przemieszczania maszyn rolniczych po drogach publicznych. Wzrosła natomiast liczba zagrożeń związanych z użytkowaniem innych maszyn używanych w rolnictwie (prasy do słomy, kosiarki, wiązalki, młockarnie itp.)

Oprócz nieprawidłowości wymienionych powyżej inspektorzy pracy stwierdzali inne, istotne zaniedbania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, w tym m.in.:

- usuwanie usterek pod uniesionym i niezabezpieczonym przed opadnięciem przyrządem żniwnym kombajnów - 142 przypadki,
- brak drabinek umożliwiających bezpieczne zejście, zużyte ogumienie, brak sygnalizacji świetlnej, brak apteczki i gaśnicy - 45% sprawdzanych kombajnów,
- brak osłon bocznych przyrządu żniwnego i osłon bagnetów - 60% kombajnów,
- niesprawne zabezpieczenia burt przed samoczynnym opadaniem, brak podwyższenia burt w przypadku zwożenia dużej ilości słomy, użytkowanie przyczep własnej konstrukcji na drogach publicznych bez sygnalizacji świetlnej i bez podłączonego układu hamulcowego - blisko 40% sprawdzanych przyczep.

Pozytywnym zjawiskiem jest fakt znacznego wyeliminowania wieloetapowego zbioru zbóż z użyciem wiązałek i kosiarek na rzecz zbioru kombajnowego. Oznacza to zmniejszenie nakładów pracy ludzkiej, co powinno przełożyć się na zmniejszone ryzyko wypadkowe.

W roku 2005 Państwowa Inspekcja Pracy zachęcając rolników do poprawy stanu technicznego maszyn rolniczych, uczestniczyła w części kosztów zakupu nowych osłon do wałków odbioru mocy ciągników (w liczbie prawie 500 sztuk), a także osłon do innych maszyn. Przekazanie ich połączone było z pokazami bezpiecznej obsługi ciągników i agregowanych maszyn, pilarek i innych (łącznie odbyło się 27 pokazów bezpiecznej obsługi maszyn i urządzeń używanych w rolnictwie – m.in. pił łańcuchowych i przerynarek do drewna dla ponad 1000 rolników).

Wciąż poważnym problemem, wynikającym zarówno z niskiego poziomu mechanizacji polskiego rolnictwa, braku rąk do pracy, jak i tradycji rolniczej, jest praca dzieci na wsi. W 2005 roku inspektorzy pracy odnotowali 1864 przypadki pomagania dzieci rodzicom-rolnikom przy pracach polowych i gospodarczych. Jest to wprawdzie liczba mniejsza o blisko 300 przypadków niż w 2004 r., jednak wciąż zatrważający jest odsetek dzieci wykonujących prace wzbronione młodocianym (głównie kierowanie maszynami rolniczymi, obsługa maszyn stacjonarnych i ręczne prace transportowe przy załadunku i rozładunku ciężkich beł słomy).

Obrazuje to poniższe zestawienie:

Udział dzieci w pracach rolniczych w trakcie wizytacji inspektorów pracy	LATA				
	2005	2004	2003	2002	2001
Odsetek dzieci biorących udział w pracach rolnych do ogólnej liczby pracujących przy tych pracach	13	14	16	17	20
Odsetek dzieci wykonujących prace wzbronione młodocianym	33	27	28	31	54

W dalszym ciągu znaczny odsetek dzieci, nie wykonując żadnych prac, przebywa z rodzicami w polu, w pobliżu miejsca wykonywania prac (stwierdzono 928 takich sytuacji). **Prawie 50% dzieci w czasie wizytowania miejsc pracy rolniczej przez inspektorów pracy przebywało w strefie bezpośredniego zagrożenia, tj. w pobliżu pracujących ciągników i kombajnów, bądź na nich.**

Z powodu nie objęcia dzieci rolników do lat 15 prawem do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej (zgodnie ze znowelizowaną w 2004 r. ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników) brak jest obecnie danych KRUS dotyczących wypadków małoletnich dzieci rolników.

W roku 2005 przeprowadzono 3804 wizytacje gospodarstw rolników indywidualnych, tj. ponad 10% więcej, niż w roku poprzednim. Ta forma działania jest szczególnie efektywna w zakresie ograniczania lub eliminowania konkretnych zagrożeń wypadkowych lub chorobowych. Jest zarazem szczególnie trudna, gdyż wiąże się z ingerencją w indywidualną działalność rolniczą na terenie prywatnego gospodarstwa. Wymaga to zarówno wysokich kwalifikacji merytorycznych i dydaktycznych, jak również umiejętnego podejścia psychologicznego.

Wciąż znaczna część gospodarstw jest zaniedbana pod względem bezpieczeństwa pracy.

Najczęściej stwierdzone w czasie wizytacji zaniedbania, to:

- brak lub niewłaściwe zabezpieczenia otworów w stropach, dołach i zbiornikach (szamba),
- brak barierek przy schodach oraz ogólnie zły stan techniczny schodów,
- nieodpowiadające wymaganiom bhp drabiny, narzędzia, nieprawidłowe rusztowania i brak zabezpieczeń podczas pracy na wysokości,
- używanie starych i zdezelowanych maszyn rolniczych bez zabezpieczeń elementów ruchomych,
- eksploatacja pilarek tarczowych, szlifierek tarczowych własnej produkcji bez jakichkolwiek zabezpieczeń (brak osłon),
- nieprawidłowa eksploatacja instalacji i urządzeń elektrycznych (prowizoryczne podłączenia, leżące bezładnie przewody, naprawiane drutem bezpieczniki itp.),
- niestosowanie środków ochrony osobistej, także podczas prac ze środkami ochrony roślin,
- składowanie zboża i innych produktów na strychach budynków bez określenia nośności stropów.

Jak wynika z ocen inspektorów pracy poziom bezpieczeństwa w wizytowanych gospodarstwach był zróżnicowany. Obok gospodarstw zaniedbanych pod względem zabezpieczeń chroniących przed wypadkami przy pracy rolniczej, odnotowano również gospodarstwa rolników wyposażonych w bezpieczne maszyny i sprzęt rolniczy, korzystających z preferencyjnych kredytów na zakup nowoczesnych maszyn, wykształconych, utrzymujących kontakty z ośrodkami doradztwa rolniczego. Wielu rolników poprawiło warunki, w jakich pracują oraz stan obejść gospodarskich po wcześniejszych wizytacjach inspektora pracy, które bardzo sobie cenią.

Część wizytacji prowadzonych przez inspektorów pracy wiązała się z kolejną edycją Konkursu „Bezpieczne Gospodarstwo Rolne”, organizowanego wspólnie przez KRUS i PIP, pod patronatem Prezydenta RP. W 2005 r. przeprowadzono 1280 wizytacji, zarówno na poziomie regionalnym konkursu, jak i ogólnokrajowym. Konkurs nadal cieszy się dużym zainteresowaniem rolników.

Inspektorzy pracy w coraz większym zakresie wprowadzają do tematyki szkoleń i spotkań z rolnikami problem użytkowania i wykorzystywania azbestu w obrębie swojego gospodarstwa. Z ich obserwacji wynika, że świadomość zagrożeń kancerogennych ze strony azbestu jest niewielka, a codzienność jego występowania wskazuje na bardzo duże niebezpieczeństwo zachorowań rolników i ich rodzin w przyszłości. Szczególną uwagę zwraca niefrasobliwość rolników we wtórnym wykorzystaniu azbestu do utwardzania dróg polnych, budowy wiat na podwórzach, czy napraw dachów innych budynków z użyciem narzędzi mechanicznych.

Działalność o charakterze edukacyjnym związana jest z organizacją szeregu szkoleń i spotkań promujących problematykę bezpieczeństwa i higieny pracy na wsi, a zestawienie ważniejszych działań z tego zakresu obrazuje poniższa tabela:

Działania edukacyjne i promocyjne	Lata			
	2005	2004	2003	2002
Szkolenia bhp dla rolników - uczestnicy szkoleń	449 13,8 tys.	534 16,3 tys.	684 16,6 tys.	486 13,0 tys.
Szkolenia u rolników prowadzących praktyczną naukę zawodu - uczestnicy szkoleń	30 318	43 404	x 486	x 868
Wykłady w szkołach o profilu rolniczym - uczestnicy wykładów	290 9,4 tys.	240 9,2 tys.	337 12,6 tys.	346 10,7 tys.
Prelekcje wśród dzieci szkół podstawowych i gimnazjów - uczniowie – słuchacze prelekcji	988 45,3 tys.	1030 40,0 tys.	829 33,7 tys.	657 22,5 tys.
Konkursy o tematyce bhp dla rolników - uczestnicy	118 5,2 tys.	118 3,8 tys.	117 x	85 x
Olimpiady i konkursy nt. wiedzy o bhp wśród młodzieży i dzieci wiejskich - uczestnicy	214 23,5 tys.	205 19,4 tys.	217 x	155 x
Konkursy plastyczne dla dzieci wiejskich - uczestnicy	138 20,4 tys.	154 21,8 tys.	127 14,6 tys.	85 13,0 tys.
Punkty informacyjno-doradcze na masowych imprezach rolniczych (np. targi) - zwiedzający punkty na imprezach masowych	332 120,0 tys.	224 54,0 tys.	219 x	171 x

Szkolenia dla rolników obejmowały głównie problematykę zapewnienia bezpieczeństwa i higieny pracy podczas produkcji rolnej i zwierzęcej. Omawiano zasady stosowania środków ochrony osobistej podczas prowadzenia prac z użyciem środków ochrony roślin, właściwego zachowania podczas prowadzenia prac transportowych oraz bezpieczeństwa dzieci w gospodarstwach rolnych, zarówno podczas pomagania rodzicom w gospodarstwie, jak i w trakcie przebywania bez opieki dorosłych. W 2005 r. zorganizowano mniejszą liczbę spotkań – szkoleń z rolnikami typu – „zbiórka w jednym miejscu i wysłuchanie lekcji” na rzecz lepszego przygotowania konkursów o tematyce bhp z nagrodami (uczestniczyło ponad 5 tys. rolników, tj. o 37% więcej niż w 2004 r.). Dzięki pomocy nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów, przeprowadzono pogadanki dla ponad 45 tys. dzieci (o 13% więcej niż w roku 2004), co jest szczególnie istotne pod kątem trwałej poprawy jakości życia i pracy na wsi. W olimpiadach, konkursach wiedzy i konkursach plastycznych zorganizowanych dla prawie 44 tys. dzieci i młodzieży wiejskiej, które często poprzedzane są pogadankami na tematy bhp, uczulano dzieci na nieprawidłowości, które mogą popełniać ich rodzice podczas wykonywania prac rolniczych. Współpracując z ZHP przeprowadzono pogadanki i prelekcje na tematy związane z bezpieczeństwem na wsi dla prawie 5,0 tys. dzieci wiejskich - uczestników kolonii i półkolonii organizowanych w ramach Nieobozowej Akcji Letniej (prawie 30% więcej niż w 2004 r.). Skutecznym sposobem dotarcia do jak największej liczby rolników były punkty wystawiennicze i punkty porad na imprezach rolniczych,

targach, pokazach maszyn, wystawach, dniach otwartych, wśród których wymienić można np. dożynki prezydenckie w Spale, czy Międzynarodowe Targi Rolnicze „POLAGRA”.

Niezwykle istotna jest współpraca Okręgowych Inspektoratów Pracy z regionalnymi mediami w postaci rozgłośni radiowych, gazet i stacji telewizji regionalnych i ogólnokrajowych. W roku 2005 ukazało się 225 publikacji prasowych poświęconych tematyce bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie indywidualnym, zarówno w postaci wywiadów z inspektorami pracy, jak i zamieszczania Apelu Głównego Inspektora Pracy, czy Wykazu Prac Wzbronionych Dzieciom. W telewizjach regionalnych, kablowych i kilkakrotnie w sieci ogólnopolskiej ukazały się felietony i wywiady w łącznej liczbie prawie 70-ciu. Za pośrednictwem radia wyemitowano 188 audycji poświęconych szerzeniu zasad bezpiecznej pracy w trakcie prac polno-gospodarczych.

Działania o charakterze prewencyjnym na wsi wymagają współpracy z wieloma instytucjami kluczowymi dla poprawy warunków bezpieczeństwa i ochrony zdrowia rolników. *Przykładem efektywnej współpracy regionalnej było współdziałanie Okręgowego Inspektoratu Pracy w Opolu z Opolskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Łosiu. Polegała ona na:*

- *realizowaniu wspólnych zadań prewencyjnych w ramach Wojewódzkiej Komisji ds. BHP w Rolnictwie (wizytacje, konkursy, festyny, „Dni otwartych drzwi OODR i OIP”, publikacje w miesięczniku „Kurier rolniczy”, udział inspektorów pracy w miesięcznych naradach OODR)*
- *realizowaniu zadań bieżących OODR (obowiązkowe uwzględnianie problematyki bhp w programach kursów mechanizacyjnych, chemizacyjnych, dla dystrybutorów środków ochrony roślin)*

W wyniku prowadzonej działalności nastąpiło obniżenie wskaźnika wypadkowości (mierzonego liczbą wypadków na 1000 ubezpieczonych) z 30,69 w 1997 r. do 15,5 w 2005 r. W kwietniu 2006 r. OODR w Łosiu na wniosek OIP w Opolu został uhonorowany Odznaką Honorową Za Zasługi dla Ochrony Pracy.

Działania promocyjne w rolnictwie indywidualnym w latach 2004 – 2005

W programie działania Państwowej Inspekcji Pracy określono, że jednym z priorytetowych tematów wymagających skoncentrowania działań są przedsięwzięcia na rzecz ochrony pracy w rolnictwie. W związku z tym, corocznie opracowywane i realizowane są zadania promocyjne pod hasłem **BHP w rolnictwie — bezpieczne gospodarstwo rolne**, skupiające szczególną uwagę na:

- szerzeniu wśród mieszkańców wsi wiedzy o bezpiecznej pracy w rolnictwie,
- tworzeniu pozytywnego klimatu wokół działań podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa pracy w rolnictwie,
- promowaniu właściwych postaw i zachowań dzieci i młodzieży wiejskiej - zwłaszcza podczas wakacji,
- podejmowaniu stałych działań promocyjnych wspólnie z instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami działającymi na rzecz rolnictwa.

Ich bezpośrednim wyrazem są:

1. Wydawnictwa: w 2004 roku przygotowano i wydano szereg wydawnictw jak: *Rolnik – zawód niebezpieczny*, *Zadbaj, aby Twoja praca była bezpieczna*, informator *Uwaga! Azbest* (wznowiony w 2005 r.). Upowszechniano przygotowane wcześniej poradniki *Bezpieczna eksploatacja urządzeń elektrycznych* oraz *Bezpieczeństwo pracy w rolnictwie*. Wydano ulotkę *Apel Głównego Inspektora Pracy do rolników*, poświęconą bezpiecznym metodom pracy oraz plakat przypominający rodzicom o tym, *Jakich prac nie mogą wykonywać dzieci na wsi* (oba te wydawnictwa **wznowiono** w 2005 r., wraz z nowo wydaną ulotką *Jakich prac nie mogą wykonywać dzieci na wsi*).

W **2005 roku wydano** poradnik dla rolników – *Pracuj bezpiecznie* oraz poradnik dla młodzieży gimnazjalnej – *Jak bezpiecznie zachować się na wsi*. W sumie wydano ok. 160 tys. egz. pozycji dla rolników oraz dzieci i młodzieży wiejskiej. Szczególnie intensywnie upowszechniany był **Apel**, który rozdano bezpośrednio rolnikom, właścicielom gospodarstw wizytowanych podczas prac żniwno-omłotowych, a także uczestniczącym w konkursach organizowanych w ramach działań prewencyjnych przed żniwami. Dystrybucję prowadzono też przez: starostwa powiatowe i urzędy gminne, sołtysów i wójtów, wiejskie domy kultury, wiejskie ośrodki zdrowia, urzędy pocztowe, jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, punkty sprzedaży, np. gazu propan-butan, parafie Kościoła Rzymsko-Katolickiego i Prawosławnego.

2. Działania edukacyjne

Szerzeniu wśród rolników wiedzy o bezpiecznej pracy w rolnictwie służyły również współorganizowane lub organizowane **szkolenia, prelekcje, pogadanki**, których w omawianym okresie **2004 – 2005 przeprowadzono 983 dla ok. 30 tys. osób**.

Najczęściej poświęcone były zasadom bezpiecznej pracy na roli, wymogom przepisów bezpieczeństwa pracy przy obsłudze maszyn rolniczych i urządzeń gospodarskich, a także niebezpieczeństwom związanym z użytkowaniem nawozów, środków ochrony roślin itp.

Rolnicy zapoznawani byli również z wykazem prac, jakich nie należy powierzać dzieciom do 15 roku życia. Prowadzący zajęcia inspektorzy pracy udzielali rolnikom również porad indywidualnych.

Działania o charakterze edukacyjnym prowadzono również **dla młodzieży szkół o profilu rolniczym**, zaś prelekcje i pogadanki dla dzieci i młodzieży szkół podstawowych i gimnazjów. Ogółem **przeprowadzono 2548** tego rodzaju zajęć dla **ok. 102 tys. uczniów**. Poświęcone były one najczęściej zachowaniu podczas prac rolnych oraz pomocy rodzicom w gospodarstwie rolnym.

3. Konkursy

Formę przekazu określonych treści stanowią również cieszące się dużym zainteresowaniem rolników, organizowane dla nich **konkursy wiedzy** z zakresu znajomości podstaw bezpieczeństwa i higieny pracy na wsi. Współorganizowane są m.in. z ośrodkami doradztwa rolniczego, KRUS, Agencją Nieruchomości Rolnych, placówkami oświatowymi. Przed rozpoczęciem kampanii żniwnej, okręgowe inspektoraty pracy organizują m.in. ogólnopolski konkurs „Bezpieczne gospodarstwo rolne” oraz konkurs wiedzy pod hasłem „Żniwa mogą być bezpieczne”. Ogółem w **2004 – 2005 przeprowadzono 236 konkursów dla rolników**.

Podobnemu celowi służą również **olimpiady i konkursy organizowane dla dzieci i młodzieży wiejskiej oraz konkursy plastyczne dla dzieci** nt. bezpiecznych zachowań w gospodarstwie rolnym. W omawianym okresie **olimpiad takich i konkursów przeprowadzono ponad 500, uczestniczyło w nich ok. 80,0 tys. dzieci i młodzieży**.

4. Imprezy rolnicze

Działania prewencyjne prowadzone były tradycyjnie podczas **imprez rolniczych**, takich jak: festyny, targi, wystawy - organizowanych przez ośrodki doradztwa rolniczego, samorządy lokalne, przedsiębiorstwa działające na rzecz rolnictwa przy udziale Państwowej Inspekcji Pracy. W latach **2004 – 2005** zorganizowano ok. **556** tego rodzaju **imprez**. Uczestniczący w nich przedstawiciele Państwowej Inspekcji Pracy udzielali rolnikom porad w specjalnie na ten cel organizowanych punktach informacyjnych, przekazywali również wydawnictwa, organizowali wystawy dotyczące bezpieczeństwa pracy. Przykładowo, w 2004 roku przedstawiciele PIP uczestniczyli m.in.: w festynie gminnym w Trzeszczynie, w Dniach Otwartych Drzwi na terenie 4 miejscowości woj. lubelskiego, na wystawie rolniczej „ROL SZANSA 2004” w Bartoszewicach, zaś w **2005** roku na XIII Targach Rolnych „AGROTECHNIKA” w Bartoszewicach, Międzynarodowych Targach Rolniczych „POLAGRA – FARM 2005” w Poznaniu, XII Żuławskich Targach Rolnych w Starym Polu, VII Targach Papryki w Przytyku k. Radomia, „Dniach Otwartych Drzwi – Boguchwała 2005”, a także XII Krajowych Dniach Ziemiaka w Modliszewicach .

5. W omawianym okresie **2004 – 2005**, każdorazowo w czerwcu obchodzono **Światowy Dzień Sprzeciwu Wobec Pracy Dzieci**. Praca dzieci wiejskich i związane z nią niebezpieczeństwa stanowią istotny element działań prewencyjnych podejmowanych przez Państwową Inspekcję Pracy.

6. Współpraca z ZHP

Istotne znaczenie ma prowadzona od kilku lat **współpraca z ZHP** na rzecz dzieci wiejskich, zwłaszcza w okresie wakacyjnym, a więc podczas żniw, kiedy następuje nasilenie prac polowych oraz gospodarskich, do których włączane są dość często dzieci i młodzież wiejska. Podczas prowadzonej przez ZHP Nieobozowej Akcji Letniej inspektorzy pracy zapraszani byli na spotkania z dziećmi i młodzieżą wiejską, uczestniczyli w festynach, zajęciach sportowych, wieczornicach czy ogniskach harcerskich. Spotykali się również z młodzieżą przebywającą na obozach i w stanicach harcerskich, biorąc np. udział w prowadzeniu gier terenowych, organizując pogadanki i konkursy wiedzy, zapoznając ją z niebezpieczeństwami grożącymi w gospodarstwach rolnych oraz podczas wykonywania prac polowych. Przykładem niech będzie spotkanie inspektorów pracy z ok. 100 harcerzami w Ośrodku Szkoleniowo – Wypoczynkowym ZHP „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim woj. łódzkie, podczas którego oprócz przeprowadzonej prelekcji nt. bezpieczeństwa dzieci na wsi, rozdali szereg wydawnictw jak: *Wykaz jakich prac nie mogą wykonywać dzieci do lat 15 na wsi*, komiks *Przygoda na wsi* oraz materiał wydany dla ZHP *Bezpieczne wakacje*. Podobne spotkania odbyły się w: stаницy ZHP w Gołuchowie (woj. wielkopolskie) czy też innych tego rodzaju miejsc harcerskich zbiórek i spotkań. W omawianym okresie **2004 – 2005** z tego rodzaju **działań edukacyjnych** prowadzonych przez inspektorów pracy, a mających na celu zapoznanie dzieci i młodzież wiejską z podstawami problematyki bezpieczeństwa pracy na wsi, **skorzystało ok. 9,0 tys. harcerzy i zuchów**.

7. Współpraca z mediami

Szczególnie pomocne w prowadzonych przedsięwzięciach, a zwłaszcza w tworzeniu pozytywnego klimatu wokół działań podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa pracy w rolnictwie, były **media**. Czynnikiem decydującym o powodzeniu tych działań była szybkość przepływu informacji, zakres odbioru i powszechność dostępu, które posiadają zarówno prasa, jak i radio oraz telewizja.

Jeszcze przed rozpoczęciem akcji żniwnej popularyzowane były zasady bezpiecznej pracy w środowisku wiejskim, zwłaszcza za pośrednictwem mediów regionalnych. Udzielano porad, m.in. w formie odpowiedzi na pytania, komentarzy przepisów prawa pracy, publikacji artykułów w kwestiach związanych z bezpieczeństwem pracy na wsi czy bezpieczeństwem dzieci wiejskich. Zintensyfikowanie tych działań nastąpiło w momencie otrzymania przez okręgowe inspektoraty pracy „Apelu GIP” oraz wykazu, „Jakich prac nie mogą wykonywać dzieci na wsi”. Dokumenty te przekazywane były lokalnym dziennikom, mutacjom dzienników centralnych, tygodnikom, czasopismom branżowym. Dla przykładu: **w okresie między czerwcem a sierpniem 2004** r. ponad 70 gazet i czasopism lokalnych podejmowało w różnym stopniu problematykę związaną z bezpieczeństwem pracy na roli oraz bezpieczeństwem dzieci wiejskich. **Podobnie sytuacja przedstawiała się w 2005 roku**

Istotną rolę w podejmowanych działaniach promocyjnych na rzecz bezpieczeństwa pracy na wsi odegrały rozgłośnie radiowe: publiczne – jak PR Białystok, Katowice, Lublin i Olsztyn, a

także stacje komercyjne – np. eM, Flesz, ESKA, ZET, Wa-Wa, Merkury, Radio 100. W działania promocyjne włączone zostały również ośrodki telewizji publicznej, głównie **Programu 3 TVP**. Te ostatnie, przy współpracy okręgowych inspektoratów pracy, wyemitowały informacje dotyczące bezpiecznych zachowań podczas prac w rolnictwie. Sporadycznie w podejmowane działania promocyjne włączały się również w niektórych regionach telewizje kablowe, a nawet stacje telewizji komercyjnych. Należy podkreślić, że praca zarówno ośrodków telewizyjnych, jak i rozgłośni radiowych nie ograniczała się jedynie do czystej informacji dziennikarskiej, emitowane były również programy publicystyczne poświęcone problematyce związanej z bezpieczeństwem pracy na wsi, reportaże z wizytowanych przez inspektorów pracy gospodarstw, np. podczas wykonywanych prac polowych, praktyk uczniów szkół rolniczych, realizowanych konkursów, przeprowadzanych szkoleń itp.

8. Inne rodzaje podejmowanych działań.

Działaniom prewencyjnym służą również **prezentacje medialne oraz ekspozycje wystawiennicze** realizowane w okresie **2004 – 2005** i poświęcone bezpieczeństwu pracy w rolnictwie indywidualnym. W formie ekspozycji fotograficznej przedstawione są główne zagrożenia wypadkowe przy obsłudze maszyn i urządzeń rolniczych, a także występujące w obejściu gospodarskim. Ekspozycje te cieszą się dużym zainteresowaniem rolników odwiedzających punkty informacyjne okręgów, organizowane głównie na wystawach, pokazach sprzętu rolniczego, festynach, dożynkach czy innych imprezach rolniczych.

II. BHP w rolnictwie - bezpieczne gospodarstwo rolne”, działania promocyjne w 2006 r.

Realizując założenia programu działania Państwowej Inspekcji Pracy w 2006 roku w dziedzinie prewencji, oraz uwzględniając dotychczasowe doświadczenia zdobyte podczas uprzednich kampanii, kontynuowane będą nadal działania informacyjno – promocyjne, na rzecz bezpieczeństwa pracy w rolnictwie oraz dzieci wiejskich.

Koncentrować będą się one głównie na:

1. Szerzeniu wśród mieszkańców wsi wiedzy o bezpiecznej pracy w rolnictwie przez:

Przygotowanie i dystrybucję wydawnictw, w tym:

- **Broszur:**
 - Bezpieczna praca przy ścinie drzew,
 - Bezpieczeństwo dzieci na wsi - lista kontrolna (tytuł roboczy);
- **Ulotki:**
 - Apel Głównego Inspektora Pracy do Rolników;
- **Komiksu**
 - Przygoda na wsi;
- **Organizację stoisk oraz udzielanie porad podczas wystaw, targów, imprez regionalnych, festynów rolniczych itp.**
- **Organizację działań edukacyjnych w tym:**
 - przygotowanie i prowadzenie olimpiad, konkursów wiedzy dla dzieci i młodzieży szkolnej oraz rolników;
 - prowadzenie przez inspektorów pracy szkoleń i pogadarek dla dzieci szkół podstawowych i młodzieży gimnazjalnej a także szkoleń dla rolników;
 - seminarium poświęconego zagadnieniom bezpieczeństwa pracy w

rolnictwie, z udziałem sygnatariuszy porozumienia z marca 2001 roku, zorganizowanego przez jeden z wybranych okręgowych inspektoratów pracy (patrz pkt. 4);

- obchody **Światowego Dnia Sprzeciwu Wobec Pracy Dzieci - 12 czerwca 2005 r.:**
 - upowszechnienie **Wykazu jakich prac nie mogą wykonywać dzieci do lat 15 na wsi** za pośrednictwem mediów oraz stron internetowych,

Aktualizację i prowadzenie **podstrony internetowej** dotyczącej rolnictwa przez GIP oraz OIP.

2. Tworzenie pozytywnego klimatu wokół podejmowanych działań na rzecz bezpieczeństwa pracy w rolnictwie poprzez:

- **organizację lub współorganizację olimpiad i konkursów wiedzy dla dzieci i młodzieży wiejskiej oraz rolników m.in.:**
 - Bezpieczne gospodarstwo rolne - konkurs dla Rolników,
 - Bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym – konkurs plastyczny dla dzieci,
 - 4 H – konkurs związany z bezpieczeństwem dzieci wiejskich

Opracowanie i wydanie na płycie CD (do wykorzystania podczas targów i wystaw rolniczych, imprez regionalnych, festynów itp. przez wszystkie OIP-y):

- **wystawy** poświęconej zagadnieniom bezpieczeństwa dzieci wiejskich,
- **prezentacji** poświęconej bezpieczeństwu pracy w rolnictwie (wizualny odpowiednik wydanej broszury pt. „Pracuj bezpiecznie – poradnik dla rolników”),

- **Współpraca z mediami w tym:**

- z Ośrodkami Regionalnymi Programu 3 Telewizji Publicznej,
- innymi ośrodkami telewizyjnymi,
- rozgłościami radiowymi,
- redakcjami gazet i czasopism rolniczych;

3. Działania na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży wiejskiej a także przebywającej na wsi podczas wakacji w tym:

- **ulotki – składanki** będącą instrukcją do gry terenowej dla harcerzy oraz dzieci wiejskich uczestniczących w Nieobozowej Akcji Letniej ZHP, koloniach czy półkoloniach lub innych zajęciach organizowanych podczas wakacji;
- **Udział w wakacyjnym wypoczynku w tym Nieobozowej Akcji Letniej ZHP: uczestnictwo inspektorów pracy w:**
 - spotkaniach i zajęciach organizowanych dla dzieci wiejskich przez ZHP w ramach Nieobozowej Akcji Letniej, koloniach lub półkoloniach organizowanych podczas wakacji,
 - w spotkaniach z harcerzami na obozach i w stanicach, przy ogniskach i kominkach,
 - w grach lub biegach terenowych poświęconych min. bezpieczeństwu dzieci wiejskich,

4. Podejmowaniu innych działań:

- Udział w Dniach Otwartych Drzwi organizowanych przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w tym organizacja m.in.:
 - stoiska promującego działania prewencyjne PIP,
 - wystawy poświęconej bezpieczeństwu pracy w rolnictwie i bezpieczeństwu dzieci,
 - seminarium poświęcone bezpieczeństwu pracy w rolnictwie;
 - podsumowania i wręczenia nagród np. w konkursie „Bezpieczne gospodarstwo rolne” lub innych konkursach organizowanych przez PIP dla dzieci, młodzieży i dorosłych na szczeblu wojewódzkim;
 - udzielanie porad;
- Współorganizacja z KRUS i ANR konkursu „Bezpieczne gospodarstwo rolne”.

Podsumowanie

Wciąż warunki pracy w rolnictwie są pochodną ogólnie niskiej dochodowości produkcji rolnej, zaniedbań w sferze socjalnej, w tym również w zakresie bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia rolników. W opinii społeczeństwa otwierają się lepsze perspektywy, chociażby z tytułu dopłat bezpośrednich, których beneficjentami jest już zdecydowana większość rolników. Należy sądzić, iż oczekiwane duże fundusze unijne przyczynią się do wzrostu inwestowania w infrastrukturę techniczną gospodarstw, rozwój zakładów produkcyjnych i usługowych na wsi, tworzenia nowych miejsc pracy, a także oświatę rolniczą, co powinno przełożyć się na poprawę bezpieczeństwa i higieny pracy w gospodarstwach rolnych.

W celu poprawy skuteczności prawa w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych, Główny Inspektor Pracy wystąpił w maju br. z inicjatywą legislacyjną, dotyczącą określenia warunków technicznych dla małych i średnich gospodarstw rolnych przechowujących pestycydy i nawozy oraz ich lokalizacji, co przyczyniłoby się do poprawy bezpieczeństwa i ochrony zdrowia osób zatrudnionych przy pracach związanych z chemiczną ochroną i nawożeniem roślin.

Państwowa Inspekcja Pracy uczestniczy w miarę swoich możliwości kadrowych we wszystkich przedsięwzięciach ukierunkowanych na poprawę warunków pracy w rolnictwie przy pomocy dostępnych instrumentów prawnych, czy to w postaci egzekwowania przepisów prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach rolnych, czy w formie doradztwa i promocji praktycznych rozwiązań służących ochronie zdrowia i życia rolników w gospodarstwach indywidualnych. Szczególny nacisk kładziemy na działania edukacyjne wśród młodzieży wiejskiej, jako podstawowej grupy adresowej naszych działań oraz popularyzację problematyki bhp za pośrednictwem mediów oraz obecności tej tematyki podczas różnego rodzaju imprez rolniczych, jak wystawy, targi rolnicze, dożynki, „dni otwartych drzwi” ośrodków doradztwa technicznego itp. Działania te nie byłyby możliwe – przy bardzo skromnych środkach – bez współpracy wielu instytucji i organizacji rolniczych oraz związanych z rolnictwem, przede wszystkim z kręgu sygnatariuszy porozumienia z marca 2001 r. w sprawie poprawy warunków bhp w rolnictwie. Dlatego dla osiągnięcia poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie wskazane jest:

- dalsze współdziałanie w ramach promocji bezpieczeństwa i higieny pracy w środowisku rolniczym z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencją Nieruchomości Rolnych, rolniczymi związkami zawodowymi, organizacjami pracodawców rolnych, doradztwem rolniczym i innymi instytucjami i organizacjami reprezentowanymi w Porozumieniu z dnia 6 marca 2001 r. w sprawie współpracy na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie,
- kontynuowanie działalności kontrolno-nadzorczej PIP w zakładach rolnych, z uwzględnieniem wszystkich istotnych zmian zachodzących na rynku rolnym (dot. np. form własności, zatrudniania, organizacji pracy, wyposażenia technicznego itp.),

- kontynuowanie sprawdzonych form edukacji społeczności rolniczej w dziedzinie bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia oraz doskonalenie i rozwijanie w jak najszerszym zakresie spotkań z dziećmi i młodzieżą wiejską, poświęconych kształtowaniu zachowań prewencyjnych w pracy i życiu na wsi,
- popularyzowanie problematyki ochrony pracy w rolnictwie poprzez aktywizację środków masowego przekazu, wykorzystanie internetu oraz innych nowoczesnych technik prezentacji, a także plakatów, broszur i ulotek.